

## FARABİ'YE GÖRE İYİ DEVLET ADAMI NASIL OLMALI?

26 Mayıs 2026

Yıldırım Koç

Eserlerini Arapça yazmış olmasına karşın, etnik kökeni Türk veya Fars olan ünlü düşünür Muhammed Ebu'l Nasır el Farabi (870-950), El-Medinetü'l Fâzıla (Erdemli Şehir, Fazilet Şehri) isimli kitabında, bütün unsurlarının birbiriyle yardımlaşma içinde olduğu ve erdemli yöneticiler tarafından yönetilen bir şehri ve böyle yönetilmeyen şehirleri ele almaktadır.

*"Bütün şehirleri, saadete erişmek maksadıyla elele vererek, çalışan bir millet de fâzıl (bilgin, erdemli, fazilet sahibi, YK) bir millettir; bütün milletleri, saadete ulaşmak maksadıyla elbirliğiyle çalışan bir dünya da fâzıl bir dünya olur.*

*"Fâzıl şehir tam sıhhatte bir vücuda benzer. Bütün uzuvları onu hayat devresinin sonuna kadar muhafaza etmek hususunda yardımlaşır." (Farabi, El-Medinetü'l Fâzıla, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1990;80)*

Farabi'nin Erdemli Şehir ütopyasında, üretimde ve bölüşümde ortaklaşmacı bir anlayış yoktur. Ancak kitapta ilgi çeken bir değerlendirme, şehrin yöneticisine ilişkindir. Farabi, şehrin yöneticisinde aşağıdaki nitelikleri aramaktadır:

*"Fâzıl şehir reisinin meziyetleri hakkında*

*"İşte fevkinde hiçbir kimse bulunmayan reis: O, fâzıl şehrin önderi ve birinci revidir; o, hem fâzıl milletin reisi hem meskûn olan yer yüzünün revidir. Bu hâl ancak, doğuşunda on iki meziyeti kendinde toplıyan kimseye nasib olur.*

*"Evvela vücudunun tam ve her uzvunun kıvamında olması lâzımdır ki vazifesini kolayca yapsın.*

*"Sonra kendisine söylenen her şeyi tabiatıyla iyi kavrayıp anlaması lâzımdır ki hem söyliyenin maksadını hem konu mevzu'u olan şeyi olduğu gibi anlasın.*

*"Sonra hâfızası kuvvetli olmalı ki anladığı, gördüğü, işittiği ve sezdiği her şeyi iyi bellesin ve unutmasın.*

*"Sonra uyanık ve zeki olması lâzımdır ki gördüğü en ufak delili anında farkedip yerinde kullanmasını bilsin.*

*"Sonra güzel konuşmasını bilmeli ki zamirindeki her şeyi açıkça izah etsin.*

*"Sonra öğretmeyi ve öğrenmeyi sevmesi, buna kendini kaptırmış olması ve her şeyi kolayca öğretmesi lâzımdır ki öğretme ve öğrenme yorgunlukları ona ne ızdırıp versin ne de vücudunu hırpalasın.*

*"Sonra yemeye, içmeye ve kadınlara düşkün olmaması ve tabiatıyla oyundan sakınması lâzımdır.*

*"Sonra doğruluğu ve doğruları sevmesi, yalandan ve yalancılardan nefret etmesi lâzımdır.*

*"Sonra ulu olması ve ululuğu sevmesi lâzımdır ki utandırıcı şeylere düşmesin ve tabiatıyla hep yüksek şeyleri arasın ve gümüşle altın gibi şeylere ve diğer dünyalıklara göz koymasın.*

*"Sonra adâleti ve adâlet ehlini sevmesi, istibdattan, zulümden ve zâlimlerden nefret etmesi lâzımdır ki hem kendi akrabasından hem başkalarından hak arasın, onları hakka*

*dâvet etsin, istibdat kurbanlarının imdadına yetişsin, iyi ve güzel bildiği her şeyi desteklesin.*

*“Sonra mutedil mizacda olmalı ki kendisinden adâlet istendiği zaman şiddet göstermesin, titizlik ve aksilik etmesin; fakat istibdada ve kötülüğe davet edildiği zaman şiddet ve aksilik gösterebilir.*

*“Sonra büyük bir azim irade sahibi olmalı ki zaruri bulduğu şeyleri gerçekleştirmek hususunda cesaret gösterebilir, korkak ve yahut yumuşak olmasın” (Farabi,1990;87-89)*